

ERASMUS+ TRAINHOUSE PROGRAM
Prága és Brno, 2018. április 9-13.
tréninghét
összefoglaló

Készítették: Kepe Róbert, Naszvadi Tibor, Popovics Judit (Menhely Alapítvány)
Balogi Anna, Balla Edit, Gerencsér Tamás (BMSZKI)
Összeállította: Primuszné Sára Réka

ERASMUS+ TRAINHOUSE PROGRAM
tréninghét összefoglaló

A Platforma pro Socialny Bídleny és az IQ Roma Servis Housing First munkája
Novy Prostor, a cseh utcalap

2018 áprilisában munkatársaink az Erasmus+ támogatásával zajló, kétéves TrainHouse program keretében a cseh Platforma pro Socialny Bídleny¹ hajléktalan embereket segítő ernyőszervezet vendéglátásában prágai és brnói szociális segítő szervezeteket látogattak meg. A szervezet- és intézménylátogatások tapasztalatát adjuk közre az alábbiakban.

VENDÉGLÁTÓ SZERVEZETÜNK, A PLATFORMA PRO SOCIALNY BÍDLENY ('PLATFORM FOR SOCIAL HOUSING')

A Platforma országos ernyőszervezet, amely azokat a szakembereket, közszereplőket és szervezeteket tömöríti, akik kiállnak amellett, hogy a lakhatás emberi jog, s amit nem intézmények alapításával, hanem lakások rendelkezésre bocsájtásával kell megoldani.

A hálózat tagszervezetei által nyújtott szolgáltatások olyan helyzetű ügyfelekhez kapcsolódnak, akik nem rendelkeznek stabil lakhatással, hajléktalanok, vagy a hajléktalanság veszélyében élnek.

A szervezetet 2013 májusában 5 szociális szakember alapította. Elsődleges céljuk már akkor is az volt, hogy a lakhatási problémák megoldása során nagyobb mértékben vegyék figyelembe a problémában érintettek érdekeit, tapasztalatait.

¹ A vendéglátó szervezetről angolul: <https://www.socialnibydeni.org/en>

Az érdekképviseleti tevékenység megkezdése előtt 20 családdal konzultáltak. Velük a párhuzamosan végzett szociális segítő tevékenységeik során már korábban is kapcsolatban voltak. A konzultáció során felmérték, hogy az ügyfelek mivel elégedettek, és mi az, amihez szerintük a segítő szervezetek részéről más megközelítésre van szükség. Az elsődlegesen felmerülő igény szinte minden megkérdezett részéről a tartós lakhatáshoz jutásban való nagyobb támogatáshoz kapcsolódott. Ezek mellett jelentek meg a munkaerő-piaci nehézségek, valamint az élethelyzettel gyakran együtt járó pszichés problémákkal összefüggésben igényelt segítség.

A szervezet az így megfogalmazott szükségleteket alapul véve állt ki amellet, hogy az önkormányzatok felelőssége kell legyen a megfelelő önálló lakhatás, és az ahhoz szükséges lakhatási támogatások biztosítása. Mindemellett aktívan felléptek a kilakoltatások ellen is.

A szervezett a következő irányelvek megvalósítására tesz kísérletet:

- mindenkinek joga van a lakhatáshoz, ideértve a jelenleg hajléktalan családokat is,
- az érintetteknek joguk van véleményt mondania a rájuk, illetve élethelyzetükre közvetlenül hatással lévő jogszabályokról,
- a lakhatással kapcsolatos újonnan bevezetett jogszabályoknak legyenek tényekkel alátámasztottak, ne különböző ideológiák szolgáljanak a bevezetés alapjául,
- foglalkozni kell az érintettek érdekeinek döntéshozók felé való képviseletével, ezzel egyidejűleg magukkal az érintettekkel is.

Megalakulásuk után az első évek prioritása az volt, hogy egységesítsék, egymással harmonizálónvá tegyék azokat a jogszabályokat, amelyek a lakhatásra vonatkoznak. Ebben igyekeztek felhasználni azt, hogy a szociális szolgáltatók érdekei is azt kívánták, változzanak a jogszabályok.

Hálózatukhoz az idő előre haladtával egyre több szociális szolgáltató csatlakozott.

Az állam a szállók és más intézményes megoldások fejlesztését segítette volna a jogszabályalkotással, ők azonban ezzel szemben léptek fel, és fogalmaztak meg javaslatokat arra, hogy milyen irányba változtassák a szabályozást.

A döntéselőkészítésben való részvétel kapcsán az első időszak egyik meghatározó tapasztalata az volt számukra, hogy a politikusokkal való tárgyalások és egyeztetések nem, vagy csak nagyon korlátozottan hoztak eredményeket. Annak ellenére ugyanis, hogy megbeszéléseiken tudtak megállapodásokat kötni a politikusokkal, azok végül nem kerültek bele a jogszabályokba, valamint a megállapodásokban foglaltak további képviselete sem volt megoldott.

Emiatt, és azért, hogy valamilyen eszközzel ők is tudjanak nyomást gyakorolni a politikusokra kezdtek el nyilvános akciókat szervezni, amelyekhez fel tudták használni a médiát is. Felismerték, szükségük van egy olyan szakemberre, aki a médiamegjelenésekért, és a médiaszemélyiségekkel

való kapcsolattartásért, továbbá a figyelemfelhívó események hatékony megszervezésért felel. Azt, hogy csatlakozott hozzájuk egy erre a feladatra alkalmas ember, kulcsfontosságúnak értékelik. Úgy érzik, hogy a nyilvános akciók, és médiamegjelenések egyik hozadéka lett, hogy most már elmondhatják, a szabályozások változtatását érintő javaslataik 60-70%-a elfogadásra kerül.

A Platforma mára 80 szervezet alkotta hálózattá fejlődött. Vannak köztük hajléktalan-ellátó szervezetek, és lakhatással kapcsolatos nyomásgyakorló, érdekképviselői szervezetek is. Jelenlegi elsődleges céljuk, hogy egy átfogó, a lakhatási kérdés vonatkozásában országos szinten alkalmazható törvényt alkosson az országgyűlés.

Tevékenységeiket több forrásból finanszírozzák. Az Open Society Foundation már szinte a kezdetektől támogatja őket. Eleinte ez a támogatás a nem fedezte a működésüket, ezért az alapítók önkéntesként dolgoztak a szervezetnek. 2017-től kezdődően pályázati finanszírozást kapnak analízisek és kutatások készítésére, valamint politikai döntéshozókészítő tevékenység végzésére.

A cseh rendszerben a jogszabályalkotás három szinten történik, e tevékenységeik mindhárom szintet érintik. A legmagasabb az országos szinten érvényes jogszabályok szintje, ezeknél szűkebb közigazgatási egységek a helyi önkormányzatok területi szövetségeinek szintje (60 ilyen szövetség van), majd pedig a helyi önkormányzati szint.

Azért, hogy ezekre a szintekre és az azokon zajló jogszabály-alkotási folyamatokra megfelelő hatást tudjanak gyakorolni külföldi szakmai anyagokat fordítanak, jó gyakorlatokról, nemzetközi konferenciákról írnak beszámolókat. Lakáspolitikai ügyekben szakértői tevékenységet látnak el önkormányzatok számára, ebben azonban nagy hangsúlyt kap az érintettek szempontjainak kihangsúlyozása, egyidejűleg a döntéshozók és a közvélemény érzékenyítése, gondolkodásának formálása is.

A jogszabályok megváltoztatásához kapcsolódóan eleinte inkább csak értékelték az adott tervezeteket, és ütköztettek velük szakmai tanulmányokban megjelent tényeket, számokat, hatásokat. Később felkérték a hálózatukba tartozó szervezeteket, hogy szervezzenek figyelemfelhívó akciókat.

Egy ilyen országos hírű akció szerveződött például annak kapcsán, amikor 2015-ben valaki lakhatásának megoldatlansága miatt lett öngyilkos úgy, hogy kivetette magát egy ablakon. Emiatt a parlament elé tüntetést szerveztek, ami a médiába is bekerült.

Hasonlóan nagy nyilvánosságot kapott az az esemény, amikor a lakhatási területért felelős minisztert az utcára hívták meg tárgyalni.

Másik akciójukban, amelyet a lakhatásra vonatkozó átfogó törvény megalkotásáért indítottak videókat készítettek az érintettekkel, más szervezetekkel illetve hétköznapi és ismert emberekkel is, amelyben megkérdezték, hogy kinek a felelőssége a lakhatási nehézségekkel való foglalkozás. Az akció eredményeként egy olyan kép rajzolódott ki, hogy ez a téma sokkal nagyobb fontossággal bír a hétköznapi emberek számára, mint ahogyan az az aktuálpolitikai folyamatokban megjelenik. A törvény elfogadása ugyan még várat magára, azonban annak kapcsán, hogy az egyik legnagyobb város, Brno önkormányzatában a helyi lakáspolitikai szervezéshez szakértőnek kérték fel őket, további lehetőségeik vannak az országos folyamatokra való ráhatásra.

HOUSING FIRST A CSALÁDOK SZOLGÁLATÁBAN BRNÓBAN

Brno egy 400.000 fős város, ahol a lakásállomány kb. 25 százaléka, 29.000 lakás az önkormányzat tulajdonában, vagy kezelésében van, ezekben összesen kb. 100.000 lakos él.

A városban kb. 20 000 ember él instabil lakhatási körülmények között. A szervezet nézőpontja szerint a város szerencsés helyzetben van, mert a tulajdonában van akkora lakásállomány amivel sokuk helyzetét stabilizálni lehetne.

A 2014-es önkormányzati választásokon a brnói közgyűlésbe került egy a szavazatok 10 %-át megszerző un. „kalózpárt”, aki azzal a feltétellel vállalta a városvezetés támogatását, ha a lakáspolitikai kérdések vonatkozásában az ő programjuk kerül végrehajtásra. Miután az egyezség megszületett, felkérték a Platformát, hogy működjenek közre a lakáspolitikai irányvonal kialakításában. Mivel a Platforma elkötelezett az Elsőként Lakhatást megközelítés mellett, a brnói lakáspolitikát is igyekeztek erre a megközelítésre építeni.

Az önkormányzat erősen elkötelezett, hogy a lakásállomány egy részében teljesen szociális szempontú lakhatási projekteket valósítson meg. Ezeket a programokat természetes módon civil szervezetek konzorciális együttműködése révén képesek csak lebonyolítani, hiszen ők vannak napi kapcsolatban azokkal a családokkal-emberekkel, akiket a HF programokba szociális szempontok alapján be lehet vonni.

Egy 2016-ban történő felmérés szerint 421-re becsülték a hajléktalan családok számát Brnóban, akik szállókon, hosteleekben, vagy más ellátást adó intézményekben éltek (ETHOS)². A regisztrált családok 92%-a több mint 6 hónapnyi; átlagosan 8 éves hajléktalan múlttal rendelkeztek, kétharmaduk roma. Közülük véletlenszerű módszerrel 50 roma és nem roma család került kiválasztásra, hogy az önkormányzati tulajdonban lévő lakásokba költözhessenek.

A különböző folyamatokban – a ház kiválasztásától kezdve annak berendezéséig - a családok az elejétől fogva szerepeltek a döntéshozásban, és együtt dolgoztak a szociális munkásokkal. Azután követés szerint 1 év múlva a családok egyesítése következtében sokféle pozitív hatást tudnak lemérni: állami otthonokban vagy nevelőszülőknél elhelyezett, kiskorú gyerekek térhettek vissza családjukhoz, erősödött a fiatalok iskolai részvétele, a családtagok fizikai és pszichológiai egészsége, az érintettek saját életminőségük javulásáról számoltak be; emellett jelentős változás következett be a közvéleményben is az alacsony társadalmi-gazdasági státuszú családokról való gondolkodásban.

² Az adatok forrása: <https://hf.socialnibydeni.org/housing-first-for-families-in-brno>

Az IQRS, jogvédő szervezetként alapvetően a roma etnikum integrációjának elősegítésére jött létre, azonban tevékenysége mára már jóval túlmutat mindenfajta etnikai, ill. funkcionális meghatározottságokon. 2016/17-ben a városvezetéssel és az Ostravai Egyetem tudományos munkatársaival közösen indították az ún. „Rapid Re-Housing Brno” programjukat³, amely 50 hajléktalan család HF lakhatásának megszervezése során tudományosan is vizsgálta a HF megközelítés hatékonyságát: „hagyományos” formában élő 100 család segítségével randomizált kontrollvizsgálatot végeztek.⁴

Az előzetesen feltételezett 80% helyett, az egy éves utánkövetési periódus végén, a beköltöző családok 96%-a élt még mindig a lakásban. A sikereket látva a városvezetés még elkötelezettebbé vált a családi hajléktalanság és szociális kirekesztettség gyors megszüntetésére: 2020 végére garanciát vállaltak a családi hajléktalanság teljesen felszámolására, oly módon, hogy addig minden hónapban 15 hajléktalan családot költöztetnek szociális bérlakásba.

A „Rapid Re-Housing Brno” program a szervezet leginnovatívabb kezdeményezése, amely óriási sajtóvilvánosság mellett folyt, így a társadalmi érzékenyítésben is hatalmas jelentőséggel bírt: jelentősen hozzájárult, hogy a korábbi sztereotip narratívákban dominánsan cigány problémaként aposztrofált lakhatási szegénységet, mára ténylegesen családi hajléktalanságként tematizálja a közvélemény.

A kvázi zászlóshajóként funkcionáló program farvizén, természetesen az egyedülálló hajléktalanok HF típusú lakhatási megoldása is megkezdődhetett.

Ezek a hajléktalan emberek jellemzően az ún. „slumlord”-ok (az IQRS tagjai ezt a kifejezést használták) által működtetett, azaz magánkézben levő „fapad típusú” szállókban laktak-laknak. Ezek a szállók katasztrófális állapotban vannak, s mivel a működtetés fő célja a maximális profitabilitás, a benne lakók jövedelmi lehetőségeihez mérten elképesztő drágán kínálták/kínálják minimálisnál is minimálisabb szolgáltatásaikat. A hajléktalan-ellátásban állami vagy önkormányzati fenntartású intézményi elhelyezés egyáltalán nem létezik Brnóban, s a helyzet visszasságát az is fokozza, hogy az önkormányzat bizonyos munkatársai anyagilag is érintettek az embertelen állapotok konzerválásában.

Ez ellen a visszás gyakorlat ellen több fronton is küzd az IQRS, az egyik kitörési pont az egyedülálló hajléktalanok HF programja lehet.

³ A programról cseh nyelvű összefoglalás itt található: <https://hf.socialnibydeni.org/rapid-re-housing-brno>

⁴ "We evaluate the pilot with a Randomized control trial: The project is accompanied by a rigorous counterfactual impact evaluation, a randomized control trial, performed by the University of Ostrava. The control group, against which the impact of the project will be measured, consists of additional 100 randomly assigned families. Both treatment and control groups are surveyed at baseline, and after six and twelve months after move-in within this project. At the end of the 12-months, impact of housing first program on the families will be evaluated." (Forrás: <https://hf.socialnibydeni.org/housing-first-for-families-in-brno>)

A vendéglátó szervezet munkájával ismerkedve olyan egyedülálló ügyfeleket látogattunk meg, akik az IQ Roma Servis⁵ (a továbbiakban: IQRS) által koordinált Housing First⁶ (HF) lakásokban laknak. A szervezet részéről kísérőnk *Marketa* volt (a neveket beszámolóinkban megváltoztattuk), aki szociális munkásként az ügyfelekkel tart kapcsolatot.

SZOCIÁLIS MUNKA AZ IQ ROMA SERVIS-NÉL – A „RAPID RE-HOUSING” PROGRAM TAPASZTALATAI BRNÓBAN

A „Rapid Re-Housing” Program célja 400 szállón vagy nem megfelelő lakhatási körülmények között élő család elhelyezése szociális bérlakásokban. Jelenleg pilot fázisban van, 50 családnak biztosítottak lakhatást 2 év alatt. Ebből mindössze 2 család mondta vissza részvételt (egyikük máshol akart lakni, a másik család nem akart együttműködni a roma származású szociális munkással).

A pilot program 2 éves, ebből 6 hónapig tartott az előkészítés. Akiknek hosszabb támogatásra van szüksége, azok bekerülnek az új programba.

A hosszú távú céljuk összesen 400 család elhelyezése szociális bérlakásokban, ebben partner az önkormányzat. A 400 család kb. 60%-a roma származású.

Az első lépések

Legelső lépésként készítettek egy listát az önkormányzat által felajánlott 50 lakásról, amelyek szétszórtnan helyezkednek el Brnóban. Összegyűjtötték a lakások legfontosabb jellemzőit (cím, méret, szobák száma), hogy minél jobban össze tudják párosítani a lakásokat a családok igényeivel - hány gyerek van, milyen környéken szeretnének/nem szeretnének lakni.

Első lépésként 2015-ben összeírták a célcsoportot. A programba való bekerülés ún. „lottómódszerrel” történt, mellyel mindenki ugyanakkora eséllyel kerülhetett kiválasztásra. Ez a kiválasztási módszer kizárta, hogy a csak azokról kerülhessenek a programba, akivel könnyebb és sikeresebb lehet az együttműködés, igyekeztek egyúttal biztosítani azt, hogy valóban összehasonlítható legyen a Housing First megközelítés más megoldásokkal.

Ezután a kisorsolt családokat személyesen értesítették arról, hogy lakást kapnak. Egy ünnepélyes levelet adtak át nekik, ezt mindig nagy érzelmi kitörések kísérték a család részéről, erre már fel voltak készülve a szociális munkások, más témákba azon az alkalmon nem kezdtek bele.

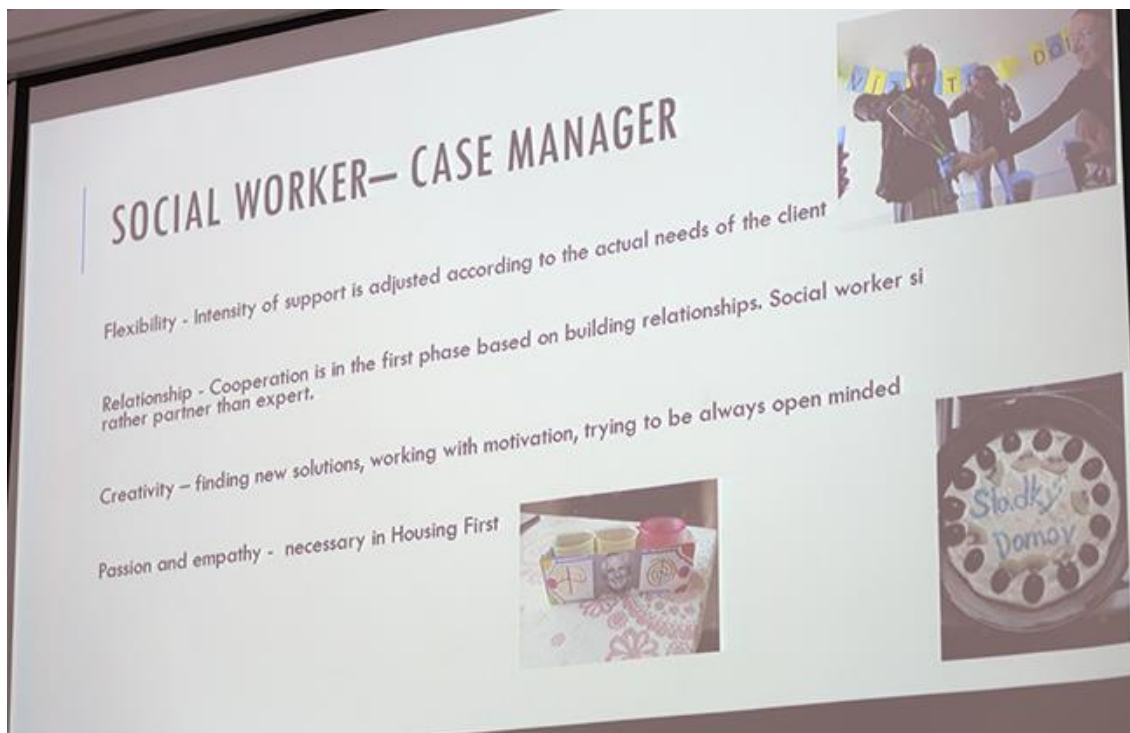
⁵ A szervezetről angol nyelven itt olvashatunk: <http://www.iqrs.cz/en>

⁶ A Housing First megközelítésről rövid Wikipedia összefoglaló: https://en.wikipedia.org/wiki/Housing_First

A második találkozás alkalmával egy strukturált interjút készítettek, alapvető információk begyűjtését célozták: milyen lakást szeretnének, merrefelé? Külön figyelnek arra, hogy például bántalmazott egyedülálló anya ne költözzön a bántalmazó közelébe. Átbeszélnek a család korábbi lakhatási tapasztalatait, milyen segítségre van szükségük a költözésnél, vannak-e bútoraik.

A szociális munkás választható

Ugyanezen a találkozón mutatnak egy videót a családnak, amin egy rövid segítő beszélgetés több különböző stílusban zajlik, az általuk használt szociális munkás ideáltípusoknak megfelelően

(anya, barát-haver, tanár, rendőr, konfliktuskerülő – ez is a holland szervezettől átvett módszertan⁷). Az anya-típusú segítő például a tapasztalat szerint a legmegfelelőbb párosítás a traumatizált ügyfelek számára, míg a börtönből frissen szabadult ügyfelek nagy valószínűséggel egy rendőr típusú segítővel értheti meg magát legjobban. A bemutatott szituációban a szociális munkás arra reagál, hogy az ügyfél nem fizette be a lakbért. A családnak ki kell választania, hogy melyik stílus a legszimpatikusabb nekik, ez alapján rendelik hozzájuk a segítőt.

Ez a bizalmi kapcsolat kialakulását hivatott elősegíteni. Úgy gondolják, hogy az, hogy milyen típusú segítőre és kommunikációra van szüksége az ügyfélnek, nem egy állandó dolog, dinamikus változhat az élethelyzetnek megfelelően. Van lehetőség a program során is szociális munkást cserélni. Az ügyfelek nem feltétlenül értik rögtön a feladatot, de az biztos, hogy érzelmi alapon választanak és a videó lehetőséget teremt arra, hogy beszélgessenek arról, hogy mire van szükségük. A bizalom kiépülése segít, hogy minél előbb felszínre kerüljenek a problémák.

⁷ A program kidolgozásához Hollandiából a HVO Querido Amsterdam szervezettől, valamint az Amerikai Egyesült Államokból hívtak meg az Elsőként Lakhatás megközelítésben dolgozó szakembereket.

Beköltözés

A beköltözésig tartó várakozási idő 4-5 hónap is lehet. Fontos az önkormányzatnál mindent minél alaposabban előkészíteni annak érdekében, hogy a várakozási időszak minél rövidebb legyen. Nagyon hosszú az adminisztrációs procedúra. Ez mindenképpen frusztrációt, de néhány esetben krízist is okozott, amikor pl. kitették a családot az előző szállásról és még nem volt hova menniük. A közművek átírása is el szokott húzódni.

Az önkormányzattal való szerződéskötésben és a költözésben segítséget nyújtanak a szociális munkások. A családok jellemzően valamilyen szállóról érkeznek, kevés holmival, szükségük van bútorokra. A város fenntart egy bútorraktárt, ahová a brnói lakosok küldhetik a használt bútorokat lomtalanítás helyett. Innen tudnak a segítők bútorokat rendelni.

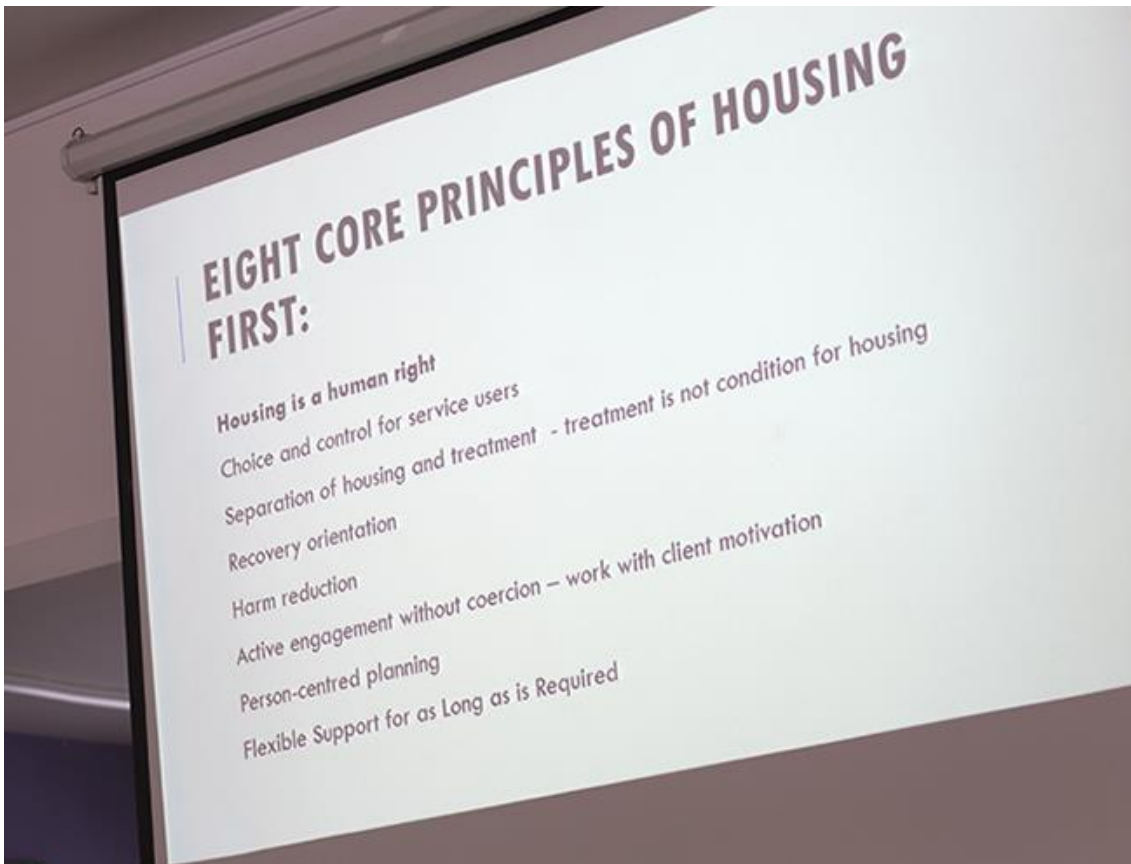
A közös költözködés más minőségű kapcsolatot alakít ki a segítő és a beköltöző család között. A bérleti szerződést 50-ből 48 esetben a nők nevére íratják, azért, hogy ne lehessen hatalmi harc tárgya a páron belül, ne lehessen az anyukát kitenni a lakásból.

A program alapelvei:

- Az ügyfelek erősségeire fókuszál
- A lakhatás nem feltételekhez kötött
- A teamben van egy sorstárs segítő
- Érzelmekkel dolgoznak
- A támogatás hosszát és intenzitását az ügyfél szükségletei határozzák meg
- Minimum heti egyszer találkoznak minden ügyféllel
- Az ügyfelek bármiben kérhetnek segítséget, bármit elmondhatnak, bizalmi a kapcsolat. Egyedül a gyerekek veszélyeztetése és bántalmazása esetén jeleznek a szociális munkások a gyerekvédelemnek.
- Az ügyfélnek joga van visszautasítani a szociális munkást. Visszautasítás esetén is újra és újra felkeresik az ügyfelet.

Szemléletváltás történt a szervezeten belül. A korábbi „ha nem kooperál, nincs szolgáltatás” szemléletet felváltotta az aszertív megközelítés. Ha az ügyfél visszautasító, ki kell találni, hogy mi ennek az oka, nem büntetni kell, hanem további segítséget nyújtani.

A kiesett ügyfelek kapcsán rájöttek, hogy kell egy helyet találniuk számukra is, így szerződtek az önkormányzat egyik menhelyével. Fontosnak érzik, hogy a programból kiesést követően is megmaradjon a kapcsolat az ügyféllel, tudják tovább segíteni, ha szükséges.

Vannak heti teamek és szupervízió. A teamek leggyakoribb témája az adósságok. A sorstárs segítő sokszor segít a többieknek abban, hogy értelmezni tudják az ügyfelek reakcióit. Az, hogy mennyire tartják a határokat az ügyfelekkel, egyénileg változó, mindig az egyéni igényekre reflektálnak. Előfordul, hogy cserélnek ügyfelet, ha valakinek túl sok.

Kapcsolatban vannak pszichiáterrel (máshol) és a gyerekvédelemmel. Több esetkonferenciára lenne szükség.

Adósságkezelés

Az önkormányzatnál tarthatnak az ügyfelek külön bankszámlát, ilyenkor erre utalják a lakhatási támogatást és az önkormányzat azonnal megkapja belőle a lakbért. Van, amikor a munkaügyi hivatalt is megkérlik, hogy ide utalja a segílyt, hogy ne kerüljön veszélybe a lakhatást. Egy havi elmaradás után szokták megnyitni ezt a típusú számlát, hogy megelőzés a hátralék felhalmozódását. 3 havi felhalmozódott lakbértartozás esetén kezdődik el a hivatalos folyamat a tartozás behajtására.

Létrehozta egy adósságkezelési alapot is. Ebből egyhavi lakbért adnak az ügyfeleknek abban az esetben, ha minden tartozást befizetnek. A legnagyobb összeg, amit eddig adtak az alapból, 9 ezer cseh korona volt. Általában váratlan kiadásokra kérnek vesznek fel kis összegeket az

ügyfelek. Az alapot a szociális munkások által elvégzett extra munkákért járó díjazásból tartják fent!

Szükség esetén a helyi élelmiszerbankból tudnak ennivalót is biztosítani a családoknak.

A programban lévők által felhalmozott összes lakbérhátralék összege 2018 tavaszán 250 ezer korona volt.

Tapasztalatok

Az 50 családdal 3 főállású (12 család/szoc.) és 2 félállású szociális munkás (7-7 család/szoc.) dolgozik. Úgy látják, hogy ideális esetben egy főállású segítőnek 8-10 családot kellene gondoznia.

Az eddig eltelt idő tapasztalati azt mutatják, hogy a programba bevont családok és egyének 90%-a képes fizetni a lakhatási költségeket. Az 50 családból 20-nak volt szüksége intenzív támogatásra, 2 családnak semmilyen segítségre nem volt szüksége, a többieknek pedig időszakosan kell támogatás.

A szomszédsággal való együttélésben ugyan időnként felmerülnek nehézségek, de a program szakemberei megpróbálnak mediálni az ilyen esetekben. A szomszédok általában többen panaszkodnak az újonnan beköltözött roma családokra, mint a nem romákra, eleve több előítélet övezi a beköltözésüket. Gyakoribb a családon belül erőszak a roma családoknál, ami remélhetőleg csökkenhet a rendezett lakóközösség hatására. Tudatában vannak, hogy a családon belül erőszak ténye veszélyeztetheti a lakhatást. A nem roma családoknál jellemzőbben a komplex szükségletek, mentális betegségek.

[A helyi politikusok az elért eredmények meggyőzőnek tartják.](#) A polgármester is a Housing First megközelítés mellé állt, és a program kibővítését tervezi. A politikusok gondolkodásának változását jelzi, hogy a közgyűlés azon tagjai, akik nem tartoznak a „kalózpárthoz” de támogatják a polgármestert eleinte ellenezték ezt a programot, de már ők is megvalósíthatónak érzik.

A program kiterjesztését az nehezítheti vagy akadályozhatja meg, hogy a legtöbb lakás nem a város, hanem a kerületek tulajdonában van, és mindösszesen 4-5 olyan kerület van, aki együttműködik abban, hogy lakásokat adjon erre a célra. Ezek a kerületek jellemzően azok, amelyekben a lakosság szociális helyzete rosszabb, mint a város egyéb területén. A többi kerület úgy próbálja ezért távol tartani a hátrányos helyzetű csoportokat, hogy nem bocsátja rendelkezésre a tulajdonában lévő lakásállományt. Szociálpolitikai szempontból ennek azért van jelentősége, mert jelenleg jól elkülöníthető egy olyan terület a városban (az együttműködő 4-5 kerület) ahol a szociális kirekesztett csoportok élnek. A helyzet megoldását nehezíti a romákkal szembeni előítélet, illetve az, hogy a helyi politikusok sem érdekeltek abban, hogy szembe menjenek a közgondolkodással, s hogy erőfeszítéseket tegyenek az előítéletek csökkentésére.

Mindazonáltal az eredmények miatt egyre többen támogatják ezt a modellt. A közgondolkodás megváltoztatására egyéni esetek, élethelyzetek bemutatásával tettek kísérletet. Modelljüket más önkormányzatoknak is bemutatják, illetve támogatják az országos elterjesztést. Van olyan más önkormányzatokkal folytatott együttműködésük, amely a „Brnói modell” ottani megvalósítását célozza.

CSALÁDLÁTOGATÁSOK BRNÓBAN

Vezetőinkkel egy Brno külvárosának számító városrészben, egy, kb. a 60-as években épült, hatemeletes, mára már teljesen lepusztult bérházban levő két kliensüket látogattuk meg először. A ház nagyon rossz műszaki állapotban van, lift nincs benne, és mindenhol a szétesettség és a felújítás totális hiánya mutatkozott, a lépcsőházban bokáig ért a szemét. A két lakás is nagyon egyszerűnek volt mondható. Az egyik bérlő *Honza*, kb. 60 éves cigány férfi, akinek családjával megromlott a kapcsolata, így kiszakadt abból a tradicionális közösségből, ahol korábban élt. Hosszú hajléktalan karrier áll mögötte, jellemzően közterületen élt. Egészségi állapota rossz, így munkát vállalni már nem tud, az önkormányzattól kap szociális ellátást. Markétával hetente találkoznak, ő segít neki ügyei intézésében, mivel *Honza* szinte írástudatlan. Alapvető bútorokkal és felszerelésekkel rendelkező lakásában csak néhány hónapja óta él, így egyénisége - ízlése, személyisége - nem nagyon mutatkozott meg a környezetén.

A másik lakás lakója, *Jiri*, szintén évtizedes hajléktalan karriert tud maga mögött. Ő nagy világljáró volt fiatalabb korában, Európa több országában is dolgozott, így alapszinten angolul is beszél, így elég jól értette az angolul megfogalmazott kérdéseket. Markétát „az ő angyalának” nevezte, aki mindenben segít neki, látszik, hogy kapcsolatuk már-már baráti, egy szociális munkás - kliens kapcsolatot személyességében messze meghaladó. A segítség, amit kap, az ügyintézéseken kívül a különböző adományok eljuttatása hozzá, valamint a háztartásvezetés büdzséjének ellenőrzése (sokszor együtt mennek vásárolni is). Markéta arra is ügyel, hogy a rendelkezésre álló forrásokat úgy osszák be, hogy a lakbért és rezsit minden körülmények között fizessék, ti. ennek elmaradásából eredő kezelhetetlen hátralék felhalmozása a bérleti jogviszony megszűnéséhez vezethet.

A harmadik lakás, amit meglátogattunk egy tradicionális körfolyósós bérház harmadik emeletén volt. A lakás maga egy előszobából, kis fürdőszobából és egy kb. 20 nm-es szobából állt, melyben egy konyharész is ki volt alakítva. A lakás bérlője *Agnes*, egy bántalmazó kapcsolatból menekülve, kb. 10 évig élt Brno külvárosában egy erdős területen, egy általa készített bungalóban, vagy sátorban, az IQRS utcai szociális munkásai így kerültek kapcsolatba vele. Hónapokig tartott a bizalom kiépítése, amely időszak alatt sikerült kimozdítani a korábbi szörnyű tapasztalataiból eredő pszichés magába fordultságából. A beköltözés minden fázisában napi szinten együttműködtek vele, a lakás, illetve a beköltözés időpontjának kiválasztására is lehetőséget kapott. Minden igénybe vehető szociális támogatást elintézték neki, azonban ezek

együttesen sem jelentenek elegendő forrást a lakás fenntartására, ezért *Agnes* rossz egészségi állapota ellenére, négyórás takarítói munkát kell vállaljon. Az ő lakása, ellentétben az előző kettővel, abszolút a személyes ízlését, gondolatvilágát tükröző tárgyakkal volt tele, mindenhol, babák, játékszerek, plüssmacik heverték. Látszik, hogy *Agnes* az elszenvedett traumák után végre emberhez méltóan élhet itt: egy, a pszichés sokkokból lassacskán felépülő, a helyét szép lassan megtaláló embert ismertünk meg személyében.

Lehetőségünk nyílt egy 5 tagú család meglátogatására is annak a helyi szociális munkásnak a kíséretében, aki a kezdetektől fogva részt vett a projektben. A lakás Brno egy szociális bérházakból álló részében található, a főleg romák által lakott terület szélén, a belvárostól nem messze. A 3 szobás, első emeleti lakásba érkezve olyan érzésem volt, mintha csak most költöztek volna be, és mintha nem lenne teljesen berendezve az otthonuk. Aztán kiderül, hogy már több mint másfél éve ott laknak – ez a többfaktoros sikeresség mellett mindenképpen elgondolkodtató. A család nő tagjával beszélgettünk, mert párja éppen dolgozott; állandó feketemunkából tartják fenn magukat. Elmondta, hogy a szállón, ahonnan idekerültek, magasabb költségből tudták fenntartani magukat, mint most, ebben a lakásban, ami 400 euronál is kevesebbe kerül számukra. Nagyon örültek a lehetőségnek, mert sokkal nagyobb biztonságban érik itt magukat, és már a szociális munkás segítségét is alig veszik igénybe.

Mind prágai, mind brnói tartózkodásunk alatt sokat jelentettek számunkra a nemzetközi csoportban a tréninghéten résztvevő kollégákkal szervezett kötött és kötetlen közös programok - ismerkedhettünk egyfelől az egyes országok hajléktalan embereket segítő gyakorlataival, másfelől egymással szakmai és egyéb témákban.

ÉRDEKKÉPVISELET ÉS LOBBI CSEHORSZÁGBAN A HOUSING FIRST MEGHONOSÍTÁSÁRA

A tréninghét második prágai napján a Településfejlesztési Minisztériumba látogattunk a Vencel térre, ahol a szociális lakhatásról kérdeztük *Jirí Klíma* urat, a minisztérium Lakáspolitikai Osztályának vezetőjét.

Csehországban 2008 óta három ízben volt törekvés a Szociális Lakhatási Törvény (Social Housing Bill) előkészítésére, illetve elfogadására, legutoljára 2017-ben, de eddig még nem sikerült keresztülvinni. Most újra egyeztetés alatt van a törvényjavaslat, melynek kidolgozásába a *Platforma* aktivistáit a minisztérium bevonja, javaslatukra minden ponton számít.

Klíma úr vázolta nekünk a törvénytervezet főbb pontjait és irányait. A törvény a lakhatási szegénységben és hajléktalanságban érintett, nem megfelelő, illetve túlszűfolt lakáskörülmények között lakó embereket, családokat célozza meg (180.000 ember, 55.000 háztartás érintett).

Szociális bérlakások építésével piaci és szociális hiányt is kívánnak betölteni úgy, hogy a fenti célcsoport lakásigényeinek kielégítése mellett ne okozzanak kárt az elsődleges lakáspiacnak.

A kormány ezt a lakásépítési programot az önkormányzatokon keresztül kívánja megvalósítani.

Az egyik bérlakás típus az ún. szociális otthon („social home”), mely egy átmeneti lakhatási megoldást jelent. Egy olyan maximum 12 lakásos, téglából épült, recepcióval ellátott lakóépületről van szó, melynek alacsonyabb a komfortfokozata (pl. kevesebb parkoló jár hozzá, kád helyett zuhany van beépítve). Lényegi eleme, hogy az itt lakás során a szociális munkással való együttműködés kötelező.

A másik típus, a szociális bérlakás („social flat”) szintén önkormányzati bérlakást jelöl, de nem egy épülettömbben alacsony komforttal és átmeneti jelleggel, hanem szétszórta különböző házakban. Ebben a tartós lakhatási típusban választható elem lenne a szociális munka.

Az még egyelőre kérdés, hogy kötelezővé lehet-e tenni ezt a lakásépítési programot a 6253 cseh önkormányzatnak. (Ez országos szinten összesen 3-5000 lakás megépítését jelentené 2023-ig.)

Problémát jelenthet például, hogy sok önkormányzatnak ehhez telkeket kell vásárolnia.

Egyeztetés alatt vannak még a motiváció és a szankció részletei is. Motivációként szóba jöhet például, hogy a jól teljesítő önkormányzatok más célcsoportjai nagyobb támogatást kaphatnak.

Helyi politika - Brno

A tréninghét következő napján Csehország második legnagyobb önkormányzatánál, a brnói városházán kezdtünk, ahol a helyi Szociális Bizottság egyik tagja számolt be arról, hogy milyen eredményeket értek el néhány éve a szociális kirekesztésben, lakhatási szegénységben élő emberekkel.

Brnóban az önkormányzati lakásállomány 13.000 bérlakást jelent, amely az összes lakásállomány 16%-a. (Csehországban a rendszerváltás után sokkal kisebb mértékű volt a lakások privatizációja, mint Magyarországon.)

Mivel a brnóiaknak van elég bérlakásuk és szolgáltatásuk is (álláskeresés, családsegítés, egészségvédelem stb.), nyugodtan megengedhetik maguknak a kísérletezést a különböző módszerekkel. Úgy tűnik, hogy a Housing First modell, amit Csehországban elsőként próbáltak ki, a leghatékonyabban oldja meg a szegényebb rétegek lakhatási gondjait.

A projektbe 2015-ben 150 önkormányzati lakást vontak be szociális bérlakásként, (50-et családoknak, 100-at egyéneknek adtak ki). A bevont ügyfelek jellemzően anyaotthonokból⁸, túlszűfolt lakásokból, illetve nem megfelelő állapotú lakásokból érkeztek.

Az önkormányzat a programban három civil partnerrel dolgozik együtt, akiket amsterdami és brit szakembereket támogatnak.

A projekt közel négy éve alatt arról számolnak be, hogy ügyfeleik, akik a Housing First elvei szerint elsőként lakáshoz jutnak, és ebben a lakásban kapnak meg minden támogatást, amelyre nekik személy szerint szükségük van, kiválóan teljesítenek: tudják fizetni a bérleti díjat, a rezsit, működtetik saját életüket, és szomszédsági kapcsolataik is működőképese.

„Bebizonyítottuk, hogy ezek az emberek képesek önálló lakhatásra” – mondja Martin, az önkormányzat munkatársa, akitől azt is megtudjuk, hogy bár a vezető brnói koalíció biztosította a projekt feltételeit, kezdetben minden politikus nagyon szkeptikus volt. Ez mostanra úgy változott, hogy az eredményeket a saját eredményeikként hirdetik az utóbbi hónapokban.

Arra mindig figyeltük, mondja, hogy az elsőként lakhatást ne, mint ideológiát hirdessük a politikusok felé, hanem mint egy módszert, melyről a számok azt mutatják, hogy működik. A projekt cél az volt, hogy az ügyfelek 80%-a tartsa meg lakhatását. Egy évvel a projekt vége előtt 95%-ot teljesítettek. Országszerte pedig „brnói modellként” terjed a siker híre („Brno model for social housing”).

Rövid látogatásunk arra elég volt, hogy lássuk, ezek a civil szervezetek az első fecskék, amelyek a Housing First működő modelljét behozták az országba. A cseh rászoruló családok alapvetően vagy szakmai szttenderdek és törvények által nem szabályozott anyaotthonokban várakoznak, és haladhatnak előre teljesítményük szerint a klasszikus „lépcsőzetes modellben” a kiléptetés felé vagy túlszűfolt, illetve nem megfelelő lakhatási körülmények között várnak bérlakásra.

De azt is láttuk, milyen az, amikor az első fecskék megfelelő támogatással szárnyra kapnak, és milyen az, ha van valaki, aki kíváncsi az általuk hozott számokra. Prágában, a minisztériumban és Brnóban, a városházán abszolút felvillanyozott bennünket, hogy ebben az országban van politikai akarat az eleve nem csekély önkormányzati bérlakásállomány működtetésére, és ezen felül szociális bérlakások építésére. *Az már csak hab a tortán, hogy mindezt nem szegregáltan képzelik el, azaz a szociális munkát a lakásbérlet szerves részeként képzelik el, és minden program a terepen dolgozó szakemberek javaslataiból táplálkozik!*

---

⁸ Csehországban nem teszi kötelezővé sem a szociális, sem a gyermekvédelmi törvény anyaotthonok vagy családok átmeneti otthonainak működtetését az önkormányzatok számára. Léteznek anyaotthonok - Brnóban is -, de a magyar rendszerrel összehasonlítva ezek abszolút „fapadosak”, fél évre vehetők igénybe, emellett nagyon drágák is (kb. 600 euró havonta!).

A MÉRTÉKTARTÓ UTCALAP: NOVÝ PROSTOR (ÚJ „HELY/RÉS”)^{9,10}

Prágában, az utcalap főhadiszállásán, a Řeznická 14-ben fogad bennünket a lap egyik alapító tagja, a mai igazgató, Kamilla. Később befut Jan, a főszerkesztő is. A belvárosi épület alsó szintjén vagyunk, kulturált körülmények, semmi hivalkodás. Nem hajléktalanellátó intézmény, inkább egy szegényes irodaház, a hallban beszélgettünk, ebben a térben zajlik a terjesztőkkel végzett munka zöme.

Az utcalapnál egyfőszerkesztő, az igazgató, két alkalmazott szerkesztő-szövegíró, valamint 3 szociális munkás dolgozik. Ők alkotják a fix stábot, s őket segíti még 8-10 fő a szövegek teremtésében, valamint grafikusok, fotósok és némi gazdasági személyzet.

20 lapszám jelenik meg évente, éves terv alapján, előre meghatározott dátumokkal, ahol figyelembe veszik a nemzeti ünnepeket, nyári, téli forgalomváltozást stb.

Megjelenésenként 13.000-15.000 példány fogy el. A cseh főváros a fő terepe a terjesztésnek: 85 terjesztő dolgozik itt. 8 városban működnek éppen, Prágán kívül Brnóban is van saját irodájuk, míg a többi városban helyi szervezetekkel együttműködve szervezik a terjesztést, e helyeken összesen tucatnyi terjesztő dolgozik.

Az utcalap terjesztése

Új terjesztőket más szervezeteknél toboroznak, minden munkanapon vesznek fel új személyeket. Ők az első három lapszámot ingyen kapják, aztán féláron (25 koronáért) vehetik a lapot, korlátozás nélkül, míg engedélyük érvényes.

A kölcsönre is szabályrendszert hoztak létre. Minden terjesztő jogosult hitelbe kérni lapot, egy lapszámból legfeljebb kétszer, összesen legfeljebb 10 lapot. A hiteltábla a falon függ, nyilvános. A hitel másnapig szól, ha valaki két hónap alatt háromszor nem fizet, egy év kizárásra számíthat.

A munkaképes megjelenés alapelvárás, amit akár szondázattal is ellenőrizhetnek, ha valaki háromszor is pozitív mintát fúj egy hónapon belül,

leülnek vele beszélgetni, elvonásra szorítják. E munkában az Anonim Alkoholisták működését nagyra értékelik, jó kapcsolatban vannak velük.

⁹ A cseh utcalap honlapja cseh nyelven: novyprostor.cz, rövid angol nyelvű összefoglaló róluk itt: <https://livingprague.com/community/prague-homeless-novy-prostor>

¹⁰ A témához felhasznált két kép forrásai: <http://novyprostor.cz/archiv/481> és https://plzensky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=prodejce_novy_prostor, a beszámoló többi képei a szerzők saját fotói

Három szociális munkás dolgozik a terjesztőkkel, minden ügyben rendelkezésükre állnak, már a betanításban is segítenek. Lakhatási nehézségekkel küzdő emberekkel is foglalkoznak, emellett néhány utcán elő ember is előfordulhat a terjesztők közt, de javarészt rendezett lakhatású emberek dolgoznak náluk.

A legidősebb terjesztő 79 éves, lakása rezsijének megfizetése miatt dolgozik náluk. (Ennek említése nyomán jut eszünkbe a Menhely Alapítvány Fedél Nélkül utcalapja terjesztői csoportjának néhány napja elhunyt *Marika néni*, aki 75 évesen szintén a rezszi előteremtése miatt dolgozott nap mint nap Budapesten.)

A lapterjesztéssel munkaképes embereket próbálnak az elsődleges munkaerő-piacra tolni, de a terjesztéssel TB jogosultság, szolgálati idő nem jár, a terjesztői befizetésekből nem fizetnek TB- vagy nyugdíjjárulékot.

Az új lapszámok megjelenését terjesztői gyűlésen vezetik be, beszélnek a lap tartalmáról és az esetleges hírekről. A terjesztői gyűlés ugyanakkor nem döntéshozó fórum.

A Terjesztői Szabályzatot a Big Issue-től (londoni alapítású, mára nemzetközileg működő utcalapszövetség¹¹) kapták, semmi specialitás nincsen benne. (Fix helyszínen, engedéllyel, munkaképes állapotban kell dolgozni, a terjesztő nem adhatja tovább a lapot más „kereskedőnek”, azaz koldusnak-terjesztőnek, és köteles jó kapcsolatot tartani a szerkesztőséggel.

Az utcalap tartalma

Alapvetően a két főállású munkatárs írja a tartalmakat, e munkába besegít alkalmanként további 8-10 ember, néhányan közülük érintettek. A 40 oldalból 6-10 foglalkozik a hajléktalanság témájával. Alapelvük a pozitív szemlélet.

A Novy Prostor egyik sajátossága, hogy a lap két, egymástól teljesen eltérő címlappal jelenik meg, hogy a vásárlók választhassanak. Nem sikerült megtudnom, mi is az eredete és az értelme ennek. Annál inkább értettem az állandó kampányukat: „*Ne dobd ki a magazint!*”

A sztárinterjúkat a terjesztők javaslatára, sőt a terjesztők közreműködésével készítik. A sztár, az ötletadó terjesztő, a fotós és egy írni tudó ember találkozik, ebből születik az interjú. Az interjúalany-ötleteket a falon függő lapra írhatja fel bárki, saját nevével együtt.

Rendszeres elem egy-egy terjesztő bemutatása, ennek egy-egy oldalt szentelnek, mindig a terjesztés helyszínén készül, a téma pedig a hely, vagyis a terjesztő és a hely kapcsolata.

További rendszeresen megjelenő rovat, a tematikus interjú, egy-egy otthontalan emberrel készül valamilyen témáról, általában két-két oldalon.

¹¹ A Big Issue utcalap angol nyelvű bemutatkozása: <https://www.bigissue.com/about>

Folyamatosan ösztönzik az ügyfélkört a saját sztori leírására, ezek jórészt a lap karácsonyi számában jelennek meg. A főszerkesztő nem felejt el megemlíteni milyen nehéz is egy happy end-del végződő történetből fogyasztható cikket kreálni.

A keretekről

A lap 2008 után vált professzionális, nyugati standard utcalappá. A Big Issue alapítványától kapott 100.000 font elegendő volt az alapjaiban ma is működő rendszer megteremtéséhez. Csak összehasonlításképpen: Budapesten, a magyar utcalap megteremtésére irányuló 100.000 fontból nem egészen egy évtizedig működött a Flaszter.

Jó ideig a prágai központban készült a román nyelvű utcalap is, de erről - főként logisztikai problémák okán - idővel lemondtak. A prágai ingatlan saját tulajdonuk, a brnóit olcsón bérlik, a nyomda piaci szereplő.

A lap finanszírozása stabil, a bevétel 60%-a a terjesztőktől befolyó 25 koronából adódik, 20%-ot pályázatokból, apró szolgáltatásokból termelnek be, a maradék 20% pedig adományokból folyik be. Hirdetési bevételeik elérik az évi 300 eurót, problémáik hasonlóak, mint a kelet-európai utcalapok mindegyikénél, a hirdetési piac nem fogadja el őket valódi szereplőként.